

A MÓRA FERENC MÚZEUM
ÉVKÖNYVE

SZELESI ZOLTÁN

SZEGED
KÉPZŐMŰVÉSZETE
C. TANULMÁNYA

1972/73-2

A MÓRA FERENC MÚZEUM

ÉVKÖNYVE

1972/73

2

SZEGED, 1975

JAHRBUCH DES MÓRA-FERENC-MUSEUMS, SZEGED (UNGARN)
ANNALES DU MUSÉE FERENC MÓRA, SZEGED (HONGRIE)
ЕЖЕГОДНИК МУЗЕЯ ИМ. ФЕРЕНЦ МÓРА, СЕГЕД (ВЕНГРИЯ)

Barna László, Csongor Győző, Dömötör János és Juhász Antal
közreműködésével

szerkeszti
TROGMAYER OTTÓ

Technikai szerkesztő:
H. KISS JUDIT

A fotókat Hernádi Oszkár készítette

A borítólapon Mayer Gyula terve alapján készült

1999

SALIGA LÁSZLÓ
HAGYATÉKA

A kiadásért felel a szegedi Móra Ferenc Múzeum igazgatója
Példányszám 1000 — Terjedelem 31 (A/5) ív
Készült monószedéssel, íves magasnyomással az MSZ 5601-59 5602-55
szabvány szerint

75-5624 — Szegedi Nyomda

SZELESI ZOLTÁN

SZEGED
KÉPZŐMŰVÉSZETE

SZELESI ZOLTÁN
KÉPZŐMŰVÉSZETE

Lektorálta

BÁLINT SÁNDOR és POGÁNY Ö. GÁBOR

ELŐSZÓ

Több mint két évtizeddel ezelőtt, amikor Szeged képzőművészetét összefoglalni törekvő könyvünk adatainak kutatása megkezdődött, munkánkban egy fontos megállapítás vezérelt. Fülep Lajos — 1951-ben történt — akadémiai székfoglaló előadásában, „A magyar művészettörténelem főadatá”-val foglalkozott. Alapvető kérdéseket tárgyaló fejtegetésében többek között hangsúlyozta, hogy „...*meg kell változnia annak a szemléletnek, amely csak a reprezentatív nagy műveket becsüli igazán, a kicsinyekkel csak mint dokumentumokkal, segédeszközökkel foglalkozik... A nagyok nagyszerűségét megmutatni nem nagy dolog, — lássuk meg a nagyot a kicsikben, bennük van.*”¹ Voltaképpen ennek az álláspontnak fontosságát húzta alá az 1967-ben Pécssett — a Janus Pannonius Múzeum szervezésében — létrehozott első vidéki „művészettörténeti szekcióülés” is, amelyen Vayer Lajos professzor — és az ülés többi előadóí, hozzászólói — a művészettörténeti régióközpontok kialakításáról, teendőiről, illetve e bázisok továbbfejlesztéséről tanácskoztak.

*

Hosszú idő óta fájóan hat az a lekicsinylő, felületes kijelentés, hogy Szegednek csak az irodalmi hagyománya jelentős, festészete és szobrászata alig érdemel említést. Ezt látszik igazolni, hogy városunk — főleg Tömörkény István, Móra Ferenc, Juhász Gyula és Radnóti Miklós révén — figyelemre méltó szerepet tölt be a magyar irodalomtörténetben, viszont a nagybányai kolónia első tagjai közt levő, szegedi Nyilasy Sándor és Károlyi Lajos (akikről Réti és Lyka is megbecsüléssel írt), még mindig nem kerültek nemzeti festészetünkben az őket megillető helyre. Rése volt ebben annak az ötvenes évek eleji művészetszemléletnek, amely Nagybányát és Derkovitsot szűklátókörűen háttérbe szorította, s csak Munkácsy örökségét ismerte el, valamint az ő vonaláról indult alföldi mesterek eredményeit értékelte. Előbb-utóbb azonban rendeződnek a dolgok. Hagományértékelésünk ma már sokkal szélesebb ívű, s pillérei Tornyai realizmusától, Egry expresszionizmusán át, Vajda szürrealizmusáig, nagy kifejezésbeli távolságokat foglalnak össze.

Szeged gazdag múltú képzőművészetében nem találunk olyan jelentős mestereket, akiket nemzeti kulturánk legnagyobbjai között említhetnénk. Ugyanakkor több olyan érdemes helyi művészről tudunk, akiknek munkásságát az itteni alföldi táj sze-

¹ Fülep Lajos: A Magyar művészettörténelem főadata. Magyar Tudományos Akadémia Közleményei. Bp. 1951. 3. Múzeológiai sorozat II. 1. sz. 21.

E fejezet műveinek és mestereinek számbavételénél elsősorban *Bálint Sándor*: Szeged városa. Bp. 1959. és *Nagy Zoltán—Papp Imre*: Szeged. Bp. 1960. c. könyveire támaszkodtunk. Továbbá a szerző: Adatok Szeged XIX. századi képzőművészetéhez c. dolgozata (A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1957. Szeged, 1957. 179—215.) anyagát használta fel.

retete és a nép iránti hűség jellemzi. Műveik, melyek hol szelíd, hol szenvedélyes hatást keltenek, az emlékekben bővelkedő Tisza-parti város és vidékének szépsége felett érzett öröm, sokváltozatú megragadásához segítenek bennünket. Könyvünk lényeges mondanivalójaként azt igyekeztük kifejtetni, hogy — a régebbi művészeinket követő — múlt század eleji helyi polgárság halkán jelentkező arcképszükségletét szerényen kielégítő kismesterektől a könnyűipari bázissá növekvő szocialista Szeged fejlődését tükröztető mai tehetséges képzőművészeinkig az itteni festők, szobrászok, grafikusok legkiválóbbjai az élet igazságának megismerésére, a valódi szépség igényére tanítottak. Munkásságuk, melyet a szülőföld szeretete, a tiszavidéki ember törhetetlen életereje ihletett meg, szétbonthatatlan tartozéka népi erőn nyugvó nemzeti művészetünk egészének. Megújhódott helyi ábrázolásművészetünk sokatígérő kibontakozásának útján nagy segítség az elődök tapasztalata, a helyi kulturális örökség, melyet egyetlen mai szegedi alkotóművész sem nélkülözhet.

Monográfiánkban rövid összefoglalásként áttekintjük Szeged művészettörténeti múltját. Részletesebb vizsgálódásaink az utóbbi száz esztendőre, vagyis a modern magyar művészet, illetve az ehhez izülő helyi festészet és szobrászat kialakulásának és beérésének időszakára esik. Elsősorban nem esztétikai rangsorolásra, méltatásra, hanem egy-egy korszak bemutatására, alkotókon és alkotásokon megpillantható társadalmi összefüggésekre törekedtünk. Már kezdettől fogva igyekeztünk, hogy lokális művészetünk alakulásának számbavételekor, megkíséreljünk rámutatni azokra a szájakra, melyek helyi képzőművészetünket a hazai festészet és szobrászat országos állapotával műveken, mestereken, iskolákon keresztül összekötötte. Megpróbáltuk kijelölni azt a helyet, szerepet, melyet Szeged képzőművészete a délalföldi festészetben, szobrászatban betölt. Annál is inkább, mert még a szakmai köztudatban sem körvonalazódott eléggé helyi alkotóműhelyünk profilja, noha városunknak is megvan a maga sajátos művészeti arculata. Főbb vonásait megtalálhatjuk akár a Tiszától itteni, szűkebb környezetében, akár a tágabb horizontú európaizáló útkeresésekben. Éppen e kettős arculat kölcsönös sugárzásai adják meg a szegedi alkotások jelentékeny regionális, sajátosnak mondható helyi karakterét.

Könyvünkben arra vállalkoztunk, hogy a magyar művészettörténet térképén sokáig fehér foltként szereplő szegedi területen végigpásztázva, a régebben itt működő festőket, szobrászokat egy-egy pillanatra megvilágítsuk. Kísérletet teszünk, hogy a méltánytalan feledés emésztő sötétjét azoknak a művészeknek megbecsülésre méltó nevével elűzzük, akik az idők során résztvettek Szeged képzőművészete kialakításában. Ezért is tartottuk fontosnak a kisebb mesterek — bőséges jegyzetanyagra támaszkodó — részletes megemléését is.

Munkánk voltaképpen első olyan jellegű erőfeszítésnek tekinthető, mely hazai vonatkozásban egy magyar nagyváros — konkrétan Szeged — régebbi és újabb képzőművészetét feltárja, összefoglalja, s helyét meghatározza. Gondot okozott, hogy még nem történt kísérlet Tisza-parti városunk művészetének átfogó igényű megírására. Végeztek bár kisebb áttekintéseket egy-egy periódusról, de sem mélységileg, sem társadalmi szempontból nem voltak eléggé megoldva, nem is beszélve az elszigetelt vizsgálódási módszerekről. Inkább a szükségletet jelezték Szeged ábrázolásművészetének summázására. Több, mint száz év helyi hírlapanyagát volt szükséges átnézni — művészeti híradásait kijegyezni —, hogy az apró mozaikokból kirakhassuk városunk művészetének múltját és jelent tükröztető összképét.

Ami Szeged új képzőművészetének felvázolását illeti, ennek arculatát még csak nagyoltan megrajzolni is eléggé kockázatos feladat. A nehézségnek több oka van. Legfőbb talán az, hogy az a legutóbbi három évtized, melynek helyi művészeti életéről, eredményeiről szólni akarunk, túlságosan közel van a mához. Így a szükséges

„történelmi távlat”, mely ítéletünket elfogulatlaná teszi, s látásunkat átfogóbbá segíti, ez esetben hiányzik. De vajon emiatt lemondhatunk-e arról, hogy számba vegyük annak a bő negyed századnak tanulságait, amelyek Szeged mai művészetének alapjait jelentik? Úgy gondoljuk, nem! Nem pedig éppen annak érdekében, hogy az eddig megtett útról visszatekintve, erőt meríthessünk a kimutatható pozitívumokból, a következő évek, évtizedek művészi küzdelmeihez. Rövid tartozik és követel egyenleget kell készítenünk, lemérve megújhodott helyi képzőművészetünk súlyát, hogy mennyire életképes a további fejlődésre, szocialista társadalmunk egyre gazdagodó, biztató jövőt ígérő Tisza-parti jelenének mind kiteljesedettebbé váló ábrázolására.

A jelek reménykeltőek. Nem kétséges ugyanis, hogy a mai magyar képzőművészet alakulásában a legjelentősebb eredmények közé számít a vidék ábrázolóművészetének utóbbi évtizedben történt egészséges önállósulása és gyarapodása. Érthető, hogy a patinás hagyományokkal rendelkező Vásárhely és Szolnok voltak azok a helyek, ahol korán felpezsdült a festészet és szobrászat. De utalhatunk Miskolcra és Pécsre is, melyek jól megszervezett művészeti élete több vidéki város számára példamutatóvá lett. Szeged akkor tette meg az első lépést, hogy lokális művészeti zártágból kiemelkedjék, amikor a Városi Tanács kezdeményezésére országos jellegű nyári tárlatokat hozott létre. Ezzel a ténnyel helyi képzőművészetünk bekapcsolódott a hazai festészet, szobrászat, grafika és iparművészet fejlődésének áramkörébe.

A kutató, aki az összegyűjtött adatokból és a szegedi művészek között élve, saját tapasztalataiból igyekezett rekonstruálni egy-egy korszak itteni ábrázolóművészeti arculatát, sokszor nyomon követhette ennek kibontakozását a kezdetektől a kifejetig. Összefüggéseket látó tanuja lehetett azoknak a jelenség sorozatoknak, melyek egészzé összeállva, a haladást vagy a lemaradást határozták meg. A tekintetek bár frissen suhanjanak végig a szalagként kanyargó Tisza napsütötte partjain, vagy elmélkedve tartanak pihenőt a középkori Dömötör-torony sokszázados testén, illetve örömmel szemléljék Szeged modern lakótelepeinek magasba nyúló épületeit, — egyként látják meg azt az összefüggést, amely e folyónak és ősi vagy új létesítményeinek városunk természeti, társadalmi, kulturális, művészeti históriájában oly nagy szerepük volt, azaz van ma is.

Aki Szeged képzőművészetével foglalkozik, a kisebb-nagyobb művész-oeuvre-k megismerésén kívül, képet nyerhet azokról az áramlásokról, melyek hol apályt, hol dagályt jelezve, e terület fellendülését vagy megtorpanását mutatják. Az egykori és mai helyi művészeti életet vallató krónikás, illetve figyelő kortárs feljegyzéseiből és megállapításai által — valamint a hiteles adatok bőséges jegyzetbe foglalt dokumentációja révén — hű képet nyer Szeged ábrázolóművészetéről az olvasó. Reméljük, hogy aki velünk együtt városunk művészetét hagyományfeltáró, a régit és az újat összevető, mérlegelő és kölcsönhatásokat kimutató szemmel vizsgálja, olyan pozitív vonások tükrözését állapíthatja meg, melyek a továbbiakban is biztató reményekre jogosítanak.